

FRAMTÍÐAR FØROYAR OG

Fyrri partur

Hvør skal seta kósina?

Altjóða gransking gevur eina greiða ábending um, at útlát av vakstrarhúsgassum vaksa alsamt. Staðfest verður eisini, at ein týðandi orsök til veðurlagsbroytingar er útlát frá mannavirksemi

Veðurlagsbroytingar koma eisini at ávirka Føroyar og føroyskt umhvørvi. Vit hava tí sett trimum almennum leikarum stevnu og spurt, hvat hesir siga um veðurlagsbroytingar, og hvønn týdning og ávirkan hesar fara at hava fyri Føroyar í framtíðini.

LAGT TIL RÆTTIS: ANNELIEN RAMAKERS OG ERNST OLSEN

Veðurlag og vísund

Samrøða við Boga Hansen, havfrøðing

Fara veðurlagsbroytingar at hava stórt árin her um okkara leiðir?

– Tað liggur heilt fast, at Jørðin sum heild hitnar, og at hetta er av manna-ávum; men fyri Føroyar eru ymisk viðurskifti, sum gera tað torført at siga, hvussu veðurlagið fer at broytast hjá okkum. Fyri tað fyrsta liggja Føroyar á markinum til Arktis, og vit vita ikki, um markið fer at flyta seg av veðurlagsbroytingunum.

Harafrat er okkara veðurlag sera bundið at havstreymum og vindi. Um teir broytast, so er eisini ilt at siga, hvat fer at henda.

Tað liggur tó fast, at broytingar verða. Vit vita bara ikki hvørjar.

Tað tykist tó hampiliga vist, at vit fara at fá meira avfall.

Tá talan er um fiskastovnar og veðurlagsbroytingar, so vita vit, at eitt nú pelagisk fiskasløg hava broytt ferðamynstur seinnu árin. Broytt veðurlag kann fáa fisk at leita í stórri mun í føroyskt sjóðki, men kann sjálvandi eisini flyta hann longur burtur aftur úr sjóðkinum.

Eisini botnfiskur, so sum toskurin, kann uppliva hitabroytingar í sjónum soleiðis, at hann hvørstur burtur. Afturat hesum er eisini spurningurin um hvørji onnur fiskasløg so møguleiga kunnu koma í staðin.

Skulu almennu Føroyar upplýsa um veðurlagsbroytingar?

– Stutta svarið er ja. Broytingar fara fram, meðan vit tosa, og fara hesar við tíðini at gerast enn ógvusligari. Men hóast hetta er tað torført at siga heilt neyvt hvørjar broytingar verða, og júst tað ger, at henda vísundin kann vera torfør at skilja.

Avgerandi fyri veðurlagsbroytingarnar er eisini, at um munagóð altjóða átøk verða sett í verk beinan

– Einhvør tjóð og samfelag eiga at taka ábyrgd fyri veðurlagsbroytingar, sigur Bogi Hansen, havfrøðingur

vegin, so veksur miðalhitin kanska 2°. Men hinvegin, um heimurin letur standa til ov leingi er sannlíkt, at miðalhitin veksur heili 4°.

Hesar broytingarnar ljóða kanska ikki av nógvum, men tær umboða

ógvusligar broytingar nógva staðni í heiminum.

Einhvør tjóð og samfelag eiga at taka ábyrgd fyri veðurlagsbroytingum, eisini Føroyar. Almenni leikluturin hevur verið burtur leingi. Bæði kanningar og ætlanir hava verið frammi, men enn er lítið gjørt.

Eitt nú má CO₂ útlátið takast í fullum álvara. Her hevur SEV avrikað nógv seinnu árin við at byggja grønar og burðardyggar orkuskipanir. Her kann sigast, at undanfarna landsstýri tíverri ikki gjørdi arbeiðið hjá SEV lættari, men vísti heldur stórri áhuga fyri at tryggja privatum rætt at framleiða orku.

Tað hevur týdning, at landsins myndugleikar greitt siga hvat, ið skal gerast í Føroyum í mun til veðurlagsbroytingar. Tíðarætlanir mugu leggjast og tilskilast má, hvussu átøk skulu fremjast í verki.

Avbjóðingin:

Tá nú Jørðin hitnar, kann tað so ikki eisini í nógvar mátar vera ein fyrimunur í Føroyum?

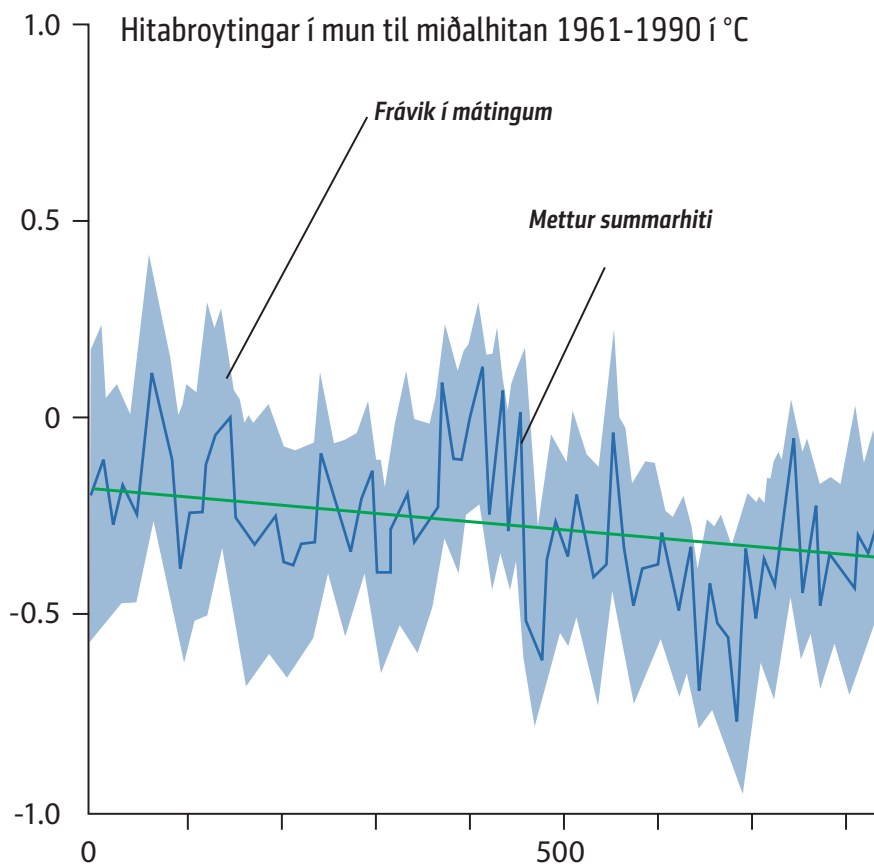
– Tað er torført at siga. Vit vita, at jørðin sum heild hitnar av manna-ávum; men tað er ikki so lætt at siga, hvørjar broytingar verða hjá okkum. Vit liggja á markinum millum Arktis og umheimin og eru ógvuliga ávirkað av havstreymum og av vindi. Um markið ikki flytur seg, og streymur og vindur ikki broytast, so verður óivað heitari í Føroyum og samstundis eisini vátari. Tað er í dag ógvuliga torført at siga, hvussu veðurlagið fer at broytast í Føroyum. Men, AT tað fer at broytast, er lítið at ivast í.

Og broytingar í veðurlagnum føra við sær broytingar í natúruni. Plantur og djór fáa aðrar liviumstøður, og tað tilfeingi, sum vit liva av, fer eisini at broytast. So vit mugu brynja okkum til, at okkara umstøður verða øðrvísi, og at vit stóðugt mugu broyta okkara tilfeingisvinnur.

Summi siga, at jørðin er hitnað orsakað av virksemi á Sólini?

– Hasum er einki hald í. Hatta er gjølla kannað, og niðurstøðan er heilt greitt, at upphitingin hesi seinastu 50 árin stavar ikki frá sólini, men frá CO₂ útláti og øðrum menniskjansligum virksemi.

POST@SOSIALURIN.FO

2014 er skrásett fyri at vera heitasta árið í heimssøguni. Men longu nú eru ábendingar um, at 2015 verður enn heitari. Tað sigur heimasíðan hjá weather.com, sum endurgevur NOAA. Sagt verður, at bæði El Niño og veðurlagsbroytingar tilsamans eru orsök til hetta.

Umsiting og broytingar

Samrøða við Høgna Hoydal, fiskimálaráðharra

Tað er einki at taka seg aftur í, at veðurlagsbroytingar gera seg galdandi í øllum viðurskiftum. Bæði í samfelagnum her heima og í altjóða høpi.

Ferðandi fiskastovnar, kanska serliga makrelurin, eru týðulig ábending um hetta. Gransking og innsavnan av viðkomandi dátum eru helst ikki fullfíggað, men tað er greitt, at okkum tørvar betri altjóða samstarv, sum kann tryggja avtalur og loysnir, ið taka hædd fyri eitt nú veðurlagsbroytingum.

Vit mugu heilt einfalt broyta hugsunarhátt, ikki bara tá tað snýr seg um fisk og tilfeingi, men eisini í sambandi við orkunýtslu, uttanríkis- og trygdarpolitikk. Tað er umráðandi at skapa eina tryggja framtíð.

Broytingar í dag eru, sambært míni fatan, í stóran mun orsakað av veðurlagsbroytingum.

Fer landsstýrið at endurskoða fiskidagaskipan í mun til kvota-skipan?

– Tað hevur ikki eydnast at finna røttu skipanina fyri Føroyar enn.

Landsstýrið er í ferð við at endurskoða fiskiveiðiskipanina, soleiðis at neyðug atlit eisini verða tikin til yvirskipað viðurskifti, so sum stovnsmetingar, millumlanda samstarv.

Trupulleikarnir í skipanini kunnu ikki einvíst tilskrivast veðurlagsbroytingum. Verandi tilmælskipan hevur ikki fylgt lívfrøðilíggum tilmælum í nógv ár, eins og verandi skipan ásetur fiskidagar og kvotur árliga. Vit skulu finna fram til, hvussu vísundaligu tilmælini í stórri mun kunnu vera avgerandi fyri ásetingarnar.

Endamálið kann sigast vera burðardygg veiða. Tað verður helst ikki rokkið í næstum, men tað er týdningarmikið at rætta tilgongdin verður funnin.

Vinnan sjálv hevur illa ráð at seta í verk nýskapanir verk, so hvar liggur ábyrgdin?

– Politiska skipanin hevur sjálvandi ábyrgd fyri at gera eina haldgóða langtíðarskipan. Ein slík má so eisini taka stóði í viðurskiftum og tørvum hjá vinnuni og reiðaríunum.